

Adventní zamyšlení

P. ThDr. Jiřího Skoblíka přednesené pro KKL Praha v prosinci 1999

V této chvíli se chceme věnovat adventnímu zamyšlení. Je skoro urážlivé chtít vysvětlovat, co toto slovo znamená. V kostelech i mimo ně se právě v současnosti velmi často ozývá a každý právem předpokládá, že všichni vědí, že se jedná o nějaký příchod.

Přiložme však k tomuto slovu několik vysvětlujících poznámek. filozofického charakteru. Někaké bytí buď je nebo není. Třetí možnost s ohledem na princip vyloučeného třetího neexistuje. Výchozí myšlenku můžeme rozšířit: nějaké bytí buď přítomno je nebo přítomno není. V obou případech se zabýváme staticky pojatým bytím. Je li bytí přítomno, prostě zde je a to trvá a to je trvalý stav. Právě tak lze staticky pojímat nepřítomnost bytí.

Pojem adventu vnáší do tohoto statického pojmání rozruch. Nevyjadřuje ani esse, ani non esse, ale fieri. Něco není přítomno ani není nepřítomno, ale je umístěno mezi oběma póly. Bytí se stává, opouští nebytí, nedorazilo však dosud do bytí. Je v pohybu, suně se od jednoho bodu k druhému a přichází. Vyjádřeno klasickými termíny, probíhá uskutečňování pouhé možnosti, čili proces aktualizování potence. Advent je tedy pojem vysoce dynamický.

V psychologické rovině odpovídá zmíněné dynamice prožitek vzrušení. Advent vzrušuje, a to na obě strany. Pozitivně, jde li o něco nebo o někoho, po kom se touží. V opačném případě vzrušuje samozřejmě negativně. Chtěl bych připomenout deset let starou zkušenost. Když jsme tenkrát šli na Petřín na procházku, viděli jsme parkové cesty ucpané trabanty a wartburgy, které tam nechali jejich majitelé z NDR, přelézající zeď západoněmeckého velvyslanectví. My jsme sice neměli příležitost naložit podobně se svými škodovkami, velmi živě jsme však vnímali vzrušení nad nepochybným adventem nového uspořádání.

Nejen obsah, ale taky intenzita prožívání každého adventu je závislá na kvalitě toho, co nebo kdo přichází. Pro věřícího křesťana je advent, o kterém se nyní mluví a který má být předmětem tohoto zamyšlení, samozřejmě někdo, nikoliv něco a tím někdo je Ježíš Kristus. Platí tedy: obsah a intenzita pozitivního prožívání adventu je závislá na kvalitě, kterou přiznáváme přicházejícímu Ježíši. Zdánlivě je vše naprosto jasné: přichází bohočlověk a přináší spásu, nám říká naše víra. Proto říká sv Pavel v třetí neděli adventní radujte se stále v Pánu, opakují radujte se, Pán je blízko.

Vznešené myšlenky o Ježíši Kristu jsou ovšem myšlenky církve. Našimi se stávají tehdy, když se s církví identifikujeme. Není to tak snadné, jak by se zdálo. Církev jako nevěsta Kristova, jeho mystické tělo, putující Boží lid, potřeboval mnohem delší dobu než je doba jednoho dlouhého lidského života, aby se dobrala nějakého závěru o tajemství Ježíšovy osoby, o Kristově mysteriu. My na to tolik času nemáme a přece bychom uvítali, kdybychom mohli na základě Božího daru i vlastních úvah říci o Kristu totéž, co o něm říká nauka víry, *etsi ecclesia non daretur*.

Snad se vám zdá, že opouštím rámeček adventního zamyšlení a věnuji se apologetice, přesto bych rád na započaté cestě pokračoval. Z řečeného mi vyplývají dva závěry. Jeden je tento: Nejsm-li schopen ocenit Ježíšovo mysterium jinak, než opakováním toho, k čemu dospěli jiní, jsem schopen ocenit vlastními silami jeho lidský profil, aniž bych myšlenky někoho musel opakovat. Máte-li potíže s Kristovým božstvím, začněte se zabývat jeho lidstvím. Ani to však není snadné.

Včera se při mši svaté četla v evangeliu věta celníci a nevěstky vás předejdou do Božího království. Věta byla adresována velekněžím a zákoníkům. My jsme na tuto větu zvyklí a radostně s ní souhlasíme. Proto nepředstavuje žádnou překážku adventní radosti. Přeložíme-li však její obsah do naší doby, řekl nějaký nábožensky a společensky bezvýznamný návštěvník katedrály, stojící hluboko pod církevní hierarchií, kardinálu Vlkovi na konci slavnostní bohoslužby, že odpuzující bezdomovec, vyspávající opičku na hlavním nádraží, je na tom u Boha líp, než kardinál. Jak by asi v takové chvíli reagovali přítomní věřící? Byli by jistě takovou řečí pobouřeni a ministranti nebo kostelník by se pokoušeli směle vyhnat z katedrály jako rušitele bohoslužeb.

Uvážíme-li, že v společenských rolích aktérů popsané scény prvního století, kterými jsou Ježíš, celníci, nevěstky, velekněží a zákoníci je určitá analogie se společenskými rolami podobných aktérů dvacátého století, a že křesťanství směle prvního století pohoršeně neodsoudilo, jak by to udělalo křesťanství století dvacátého, ale povýšilo ho k nejvyšším poctám na oltáři, nestačíme se divit.

Přitom nejde o neprůhledné mysterium, ale o srozumitelnou řeč. To dokazujeme tím, že máme po ruce přesvědčivé a uklidňující vysvětlení, jak porozumět větě o náskoku společenských outsiderů před prominenty. Budeme-li

však s příslušným vysvětlením pospíchat, neutralizujeme neslýchaný náboj popsané scény, která má pomoci taky nám. Proto bychom ji měli na sebe nechat působit dostatečně dlouho, abychom se zbavili pokušení “nás se to netýká”

Týká li se to však taky nás, musíme li si vážně položit zneklidňující otázku, nejsme li na tom podobně jako velekněží a zákoníci, a je li ten, kdo nás svým výrokem zneklidnil, sám Ježíš, je důvod radovat se z toho, že přichází? Důvod pro to je, ale pod podmínkou, že vyslovené výtky šmahem nezamítneme, ale vztáhneme je ochotně na sebe, i když jsou pro nás hořké. Není totiž snadné, jít cestou spásy až za celníky a nevěstkami v druhé řadě a zvládat silné pobouření, které nás přitom jímá. Ale je to cesta k svobodě s podobným radostným očekáváním, jaké měli němečtí turisté v podzimní Praze před deseti lety. Je to taky cesta k vyššímu porozumění, protože nastoupením cesty k svobodě, vroubené realistickým sebeoceněním odvrátíme od sebe ostří věty nerozumíte li věcem pozemským, jak budete rozumět nebeským?

První závěr z úvodní úvahy říkal Nejsm li schopen ocenit Ježíšovo mysterium jinak, než opakováním toho, k čemu dospěli jiní, jsem aspoň schopen ocenit vlastními silami jeho lidský profil. Nyní k druhému závěru, který s prvním souvisí. Nejsm li schopen dospět k Ježíšovu mysteriu jinak, než tím, že je mi víra v ně darována, nesmím ji před druhými vydávat za své dílo.

Rád bych upozornil na dost častý zlovyk věřících. Když vysvětlují a zdůvodňují svou víru druhým, jakoby říkali, že je k víře přivedly ty a ty důvody. To ale není pravda. K víře je přivedl Boží dar. Jinak by totiž neuvěřili v inkarnaci jako mysterium. My můžeme poctivým hledáním dospět dost daleko, můžeme projít řadu kategorií, do kterých se Ježíš zdánlivě vejde. Půjdeme přitom v stopách kafarnaumského setníka, který se opíral o životní zkušenost. Že nám však například kategorie Mesiáše už dostupná není, říkají slova: Petře, nesdělilo ti to tělo a krev, ale nebeský Otec. Důvody, které je možno pro takové odhalení uvést, a které jsou v standartní lidské komunikaci sdělitelné, jsou dodatečným rozumovým podložením víry, která už byla darována. To se týká jak Petra, tak taky nás. Jako návod, jak o své víře mluvit, se hodí Ježíšovo slovo kdybyste měli víru jako hořčičné zrnko. Nedává se návod, jak k víře dospět, ale probouzí se silná touha po ní. Zatouží li po ní člověk a touží li po ní vytrvale, je to účinnější než studium argumentů.

Včera ráno byl v českém rozhlase podán výklad pojmu karma a s ní souvisejícího pojmu reinkarnace. Zájem o tyto věci nám připomíná, že řada lidí v Praze i jinde touží po příchodu někoho nebo něčeho duchovního, ale

předmětem jejich touhy není Ježíš, o kterém věříme, že v nikom jiném není spásy. To může křesťana zneklidnit nebo i rozesmutnit.

Adventní doba obsahuje proslulý citát, který snad přinese uklidnění. Rosu dejte nebesa shůry a oblaka dštěte spravedlivého, se četlo v starších českých překladech. Jako je pro pozemskou úrodu důležitá rosa jako pramen pozemské vláhy, tak je pro nebeskou úrodu důležitý spravedlivý jako pramen nebeské přízně. Latinský překlad Písma svatého Starého Zákona zní nubes pluant iustum. Ono iustum chápe překlad jako maskulinum a myslí tím spravedlivého Syna člověka, přicházejícího v oblacích. Gramaticky by však slovo iustum mohlo být překládáno taky jako neutrum, v smyslu to, co je spravedlivé, nebo jednoduše spravedlnost. Tak to taky myslí Izaiáš, z jehož proroctví je tento text vzat. Tedy: z oblaků ať kane spravedlnost.

Srovnáním sz textu s textem překladu, srovnáním spravedlnosti se spravedlivým sledujeme vývoj dějin spásy od staré k nové úmluvě. Abstraktum se v Ježíšově osobě konkretizuje. Můžeme však postupovat opačně. Od parafráze zpět k originálu, od spravedlivého k spravedlnosti. Jaký užitek z toho plyne? Nezamlží se jedinečnost Ježíše Krista? Jak bylo řečeno, spravedlnost je abstraktum, konkretizované historicky v Ježíši. Ježíš vrácený zpět do abstrakta spravedlnosti není Ježíš ztracený, pouze jinak promlouvající. Je to Ježíš Kristus univerzální, který sděluje poselství i za hranicemi církve: Ze svých slov budeš ospravedlněn, ze svých slov budeš odsouzen. Jestliže je spravedlivý identifikovatelný s Ježíšem Kristem historickým, přicházejícím do Betléma a na oblacích nebeských, nevzdaluje se od něho text, mluvící o spravedlnosti, protože je identifikovatelná s Ježíšem Kristem anonymním, jehož skrytost bude odstraněna otevřením očí, až přijde čas, nebude li se tomu člověk bránit.

V této věci jsme všichni na stejné lodi, věřící i nevěřící, jak bylo vidět na větě celníci a nevěstky vás předejdou. Ženě, cizince a družce šesti mužů byly sděleny věci, které Ježíš neřekl mužům, Izraelitům a náboženským prominentům. Daly by se shrnout do myšlenky Práví ctitelé se budou klanět s radikální poctivostí vůči dosaženému duchovnímu obzoru. A tak promlouvá univerzálně platný Ježíš Kristus. Nechme tuto řeč na sebe působit, aby v nás spontánně klíčila radost, která patří k adventní době.

V papežských dokumentech je zvykem, že se autor na konce textu obrací k Panně Marii. I my můžeme toto zamyšlení zakončit podobným způsobem. Vždyť adventní doba je dobou Mariina těhotenství, a to je jistě v životě každé ženy důležitou událostí. Pro lékaře může být zajímavé, k jakým zátěžovým situacím během jejího těhotenství došlo. Nevíme nic o tělesných komplikacích, zato se čtenář Písma dozví o komplikacích duševních.

První je započaté mateřství bez účasti manžela. Jak přijme tuto událost můj snoubenec? Žádný muž na světě by své ženě nevěřil, že se dočkala panenského početí, nýbrž vždycky by je vysvětlil nevěrou. Absurdním domyšlením Mariiny situace by bylo, že by ji její snoubenec mohl jako cizoložnici nechat ukamenovat, což mu dovoľoval Mojžíšův zákon a tím by zahubil zároveň s ženou Božího Syna, kterého tak slavnostně ohlásil anděl. Jestliže Maria odpověděla andělu vírou, staň se mi podle tvého slova, ústí její víra zcela organicky do naděje. Co Bůh započal, to taky zdárně dokončí.

Druhým problémem je návštěva Alžběty. Důvodem není pečování o těhotnou příbuznou, nýbrž přijetí nabídnutého důkazu, že anděl mluvil pravdu. Alžbětino těhotenství je totiž právě jako těhotenství naprosto nefyziologické důkazem těhotenství Mariina. Je ale neúnosné zeptat se staré ženy přímo: jsi v jiném stavu? Než se Maria může k něčemu rozhodnout, zasahuje znovu vyšší moc.

Propuká li na to Maria v jásoch Magnifikatu, dá se to vysvětlit nejen prostou radostí z vyvolení, nýbrž taky osvobozením z těžkého napětí, v kterém od počátku těhotenství žila. Jásoch je motivován úžasem nad Boží reží, která odklízí všechny překážky, postavené do cesty poslušnému Božímu nástroji. Jak jinak chápat výraz ponížení? Originál totiž nevyjadřuje bezvýznamnost, ale pokoření. Co se jednou naplnilo projevem pod křížem, je na osudu Panny Marie, než vešla do slávy, od samého počátku jejího mateřství patrné: per aspera ad astra.